

світ — це світ не забрудненої природи, де немає екологічних криз і катастроф [6]. Ставлення до природи зараз дає сумнів у моральності людини, в її чистих намірах ставленні навколишнього середовища. Людині потрібно подумати і зрозуміти, що вона нерозривно пов'язана з природою, і вона являє одну з ланок ланцюга еволюції, розвивається з усім живим на землі.

В умовах техногенної цивілізації моральний закон у нас, на якому наголошував І. Кант, має бути узгоджений з моральним ставленням до природи, до біосфери, бо це і є умовою морального ставлення людини до самої себе. Така, більш широко зрозуміла моральність, є умовою виходу з екологічної кризи і розв'язання глобальних проблем людства. Постає питання про нову систему моральних цінностей сучасного людства. Утім, можливо, для виходу з екологічної кризи не потрібно шукати абсолютно нової моралі, нових цінностей, а доцільно відродити такі вічні цінності як благородність, справедливість, стійкість і поміркованість. В поєднанні з раціональним страхом як біологічною функцією, необхідною для виживання, людина проявляє свою цілісність [6].

Нова – екологічна філософія, на відміну від старої антиекологічної, має навчати нас поважати Природу, Землю, все живе на ній, навчити так співіснувати в біосфері, щоб життя на планеті тривало й розквітало. Природа була й завжди буде сильнішою за людину, бо вона її породила. Людина – невід'ємна частина Природи, Всесвіту, й у своєму житті вона повинна керуватися їхніми Законами, зважати на всі елементи довкілля. Усі живі істоти біосфери – рівноправні мешканці нашої спільної домівки – Землі. Ми маємо розумно співпрацювати з Природою, поважати її Закони.

Таким чином, екологічний стан навколишнього середовища, стан людини і людства залежить від свідомості людини, від її філософського світосприйняття. Ситуація, яка зараз виникла, показує те, що Людина цілком залежить від природи, хоча вона і створила штучні екосистеми, технічний процес йде тільки в перед, але без природи, без базової сировини усього цього могло не бути. Якщо людина зараз і живе у штучній екосистемі, вона все одно використовує кисень – для дихання, воду – для підтримання своєї життєдіяльності. Але, не дивлячись на це, вона забруднює атмосферне повітря, воду, ґрунт, усе навколишнє середовище. І поки йде науково-технічний прогрес, поки людина прагне до еволюційних звершень, доти і буде актуальною тема « Про взаємозалежність Людини і Природи, вплив Людини на Природу».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білявський Г. О. Основи екологічних знань: Пробний мас. Підручник для учнів 10 -11 кл. середніх загальноосв. закладів / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй, І. Ю. Костіков. – К: Либідь, 2000. – 336с.
2. Вернадский В.И. Размышления натуралиста: В 2-х кн. – Кн. 2: Научная мысль как планетарное явление. – М.: Наука, 1977.
3. Данилевська О., Пометун О. Етика – Київ, Генеза, 2006. – 192с.
4. Ламетрі Ж. О. Людина-машина // Твори. М.: Думка, 1983. С. 180.
5. Леопольд А. Альманах "Сэндкаунти" // Экологическая антология: Экологические произведения западных авторов / Пер. с англ. – Москва–Бостон: Голубка, 1992.
6. Сидоренко Л.І., Філософія сучасної екологія: єдність наукових, етичних і філософських ракурсів. / Л. І. Сидоренко // Наукові записки Київський національний університет ім. Т.Шевченка кафедра філософії та методології нау. Серія: Філософія. – Київ: Основи. – 2018. – № 1 (випуск 44). – С. 196-201с.
7. Ф.Канак. Натурфілософія // Філософський Енциклопедичний Словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. — с. 410.

Жайворонко Н.

Науковий керівник – викл. Гавришок Б. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ БЕРЕЖАНСЬКОГО РАЙОНУ

Відповідно до Лісового кодексу України [1], ліс – це тип природних комплексів (екосистема), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з

відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

В цьому ж документі вказано, що всі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави.

Ліс – одне з найбільших багатств, якими наділена наша держава і вся планета Земля. Неможливо переоцінити величезне значення лісу в житті людини. Лісові масиви мають великий вплив на формування навколишнього середовища і здатні впливати на такі фактори, як температура і вологість повітря на планеті. Завдяки корінню дерев сповільнюються процеси ерозії ґрунту, затримуються водні і повітряні потоки. Ліси – «легені» нашої планети, оскільки очищують природне середовище від фізичних та хімічних забруднювачів. Деревина також відіграє роль звукових бар'єрів. Вони захищають від шуму, виробленого транспортними засобами і різними галузями промисловості. Ліси регулюють і покращують водний баланс водойм, які знаходяться всередині або поблизу лісу. Це потужна екосистема з найбільшими запасами біомаси, найскладнішою вертикальною й горизонтальною структурою, найбільшою просторовою потужністю, найвищим біотичним різноманіттям.

Сьогодні важливість лісу посилюється за рахунок того, що його площа помітно зменшується. Тому актуальним залишається вивчення процесів, які пов'язані зі зменшенням площі лісів та погіршенням якості насаджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні засади дослідження лісогосподарського землекористування розроблені у працях А. Оліферова, А. Антипова, С. Генсірука. В межах Тернопільської області вивчення особливостей лісогосподарського землекористування займалися В. Онищенко, М. Музика, І. Попадниця, В. Бондаренко. Проте, об'єктом їх дослідження, в основному, є територія природного заповідника «Медобори». Цікавою є робота З. Герасимів, присвячена геоекологічним дослідженням території Опілля.

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що сучасний стан та динаміка лісистості окремих адміністративних районів Тернопільської області залишаються мало вивченими. Це стосується, зокрема, Бережанського району. Ліси – це могутній природний фактор, який має вплив на всю природу – клімат, ґрунти, умови формування поверхневого стоку [2], тому раціональне використання лісових ресурсів не втрачатиме актуальності ніколи.

Метою моєї статті є вивчення закономірностей сучасного лісогосподарського землекористування на території Бережанського району.

Об'єкт дослідження – ліси Бережанського району.

Предмет дослідження – сучасний стан лісогосподарського землекористування Бережанського району та особливості їх використання.

Виклад основного матеріалу. Ліси Бережанського району відносяться до Державного підприємства «Бережанське лісомисливське господарство», яке розташоване в західній частині Тернопільської області на території п'яти адміністративних районів: Бережанського, Козівського, Зборівського, Підгаєцького та Монастириського.

Ліси на досліджуваній території розміщені нерівномірно. Їх розподіл залежить від фізико-географічних умов – рельєфу, геологічної будови, клімату, а також господарського використання території. Бережанський район входить до географічної зони Опілля, що є найвищою і найбільш розчленованою частиною Подільської височини. Територія району переважно рівнинна, лише подекуди здіймаються високі пагорби, які поступово переходять у широкі долини. І тільки північніше Бережан, там де проходить вододіл річок Золота Липа і Нараївки, гребенястим пасмом виділяється Бережанський горбогірний лісовий район.

На основі аналізу статистичної звітності [3] (форма 6-зем) нами обчислено частку лісовкритих територій в структурі земельного фонду сільських рад Бережанського району та побудовано відповідну картосхему.

На території Бережанського району є велика, у порівнянні з іншими районами Тернопільської області, площа земель лісового фонду. Площа лісів і лісовкритих земель в межах району становить 22,6 тис. га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю землі становлять 21,9 тис. га [3].

Площа лісовкритих земель найбільша в західній частині району, оскільки ця територія є більш горбогірною, ніж східна частина району. Набільшими показ площами лісів відзначаються Нараївська (1878,5 га), Рогачинська (1728,8 га), Лапшинська (1479,6 га), Урманська (1297 га) сільради. Найменша площа лісовкритих земель характерна для Потуторської (111,3 га), Літятинської (128,9 га), Надрічнянської (152,5 га) сільських рад.

За лісистістю територія району посідає перше місце в області. Залісненість становить 34,2%. Особливо висока залісненість (від 40% до 56,3%) спостерігається у таких сільських радах: Вільховецькій, Курянівській, Лапшинській, Підвисоцькій, Рогачинській, Тростянецькій, Урманській. Найнижчі показники від (8,8% до 20%) спостерігаються у Куропатницькій, Літятинській, Надрічнянській, Потуторській та Рекшинській сільських радах. По решті території Бережанського району значення показника лісистості коливаються в межах 20-40%.

У структурі лісових та лісовкритих територій Бережанського району найбільшу площу займають землі, вкриті лісовою рослинністю – 21,9 тис. га (93,4%). Землі, не вкриті лісовою рослинністю займають площу 178,3 га (0,8%), інші лісові землі – 852,5 га (3,8%), чагарники - 461,1 га (2,0%).

Усі лісові насадження на території району поділяються на ті, що належать держлісгоспу (75,3%), сільським радам (5,6%) і ті, що підпорядковані окремим відомствам (підприємствам Міністерства аграрної політики, Міністерства транспорту, водного господарства, промисловості тощо). До останньої групи належать полезахисні лісосмуги та окремі лісові масиви, приусллові та пришляхові захисні лісові насадження, охоронні зони підприємств. Загалом це 19,1 % всіх лісовкритих земель району.

Згідно лісорослинного районування більша частина території району відноситься до північно-західного Подільського Лісогосподарського району з грабово-дубовими, дубовими і буковими лісами. Західна частина району – до Опільсько-Розтоцького лісогосподарського району з переважанням букових лісів. Умовна межа між селами Рекшин, Біще, Надрічне, Жуків, Лапшин, до м. Бережани, далі Божиків, Рибники, Саранчуки, Божиків.

Основними лісоутворюючими породами є дуб (43,6%) та бук (41,3%). Частка хвойних порід складає 12,5%, м'яколистяних (береза, осика) - 2,5%, також зустрічаються липа, ясен, клен. У лісопосадках ростуть дуб, сосна, бук, ялина, граб, тополя, клен, береза [4].

У віковій структурі лісів переважають середньовікові (34,2%) та пристигаючі насадження — 26%, молодняки займають 23,2% і лише 16,3% площі, вкритої лісом, припадає на стиглі і перестійні насадження. Така вікова структура свідчить про інтенсивне лісокористування на території району протягом останніх десятиріч та про активну роботу лісників над формуванням видового складу лісів.

Згідно офіційних даних, які є на сайті Бережанського лісомисливського господарства [4], щорічний розмір рубок догляду за лісом становить за видами рубок: освітлення — 180 га, прочищення — 141 га; проріджування — 110 га, прохідні — 40 га. Інші рубки пов'язані з веденням лісового господарства (санітарні, лісовідновні, реконструкції та інші) проводяться на площі 240 га щорічно.

Згідно офіційних даних, які є на сайті Бережанського лісомисливського господарства [4], щорічний розмір рубок догляду за лісом становить за видами рубок: освітлення — 180 га, прочищення — 141 га; проріджування — 110 га, прохідні — 40 га. Інші рубки пов'язані з веденням лісового господарства (санітарні, лісовідновні, реконструкції та інші) проводяться на площі 240 га щорічно.

Висновки. У результаті проведених досліджень встановлено, що лісові ресурси в межах району розподілені нерівномірно. За лісистістю території Бережанський район посідає перше місце в Тернопільській області (34,2%). Це є позитивним явищем, адже лісистість території забезпечує екологічну рівновагу агроландшафту. Площа лісовкритих земель найбільша в західній частині району, оскільки ця територія є більш горбогірною, ніж східна частина району. Згідно лісорослинного районування більша частина території лісгоспу відноситься до північно-західного Подільського лісогосподарського району з грабово-дубовими, дубовими і буковими лісами. Західна частина лісгоспу в Опільсько-Розтоцькому лісогосподарському районі з переважанням букових лісів. До складу Бережанського районного управління лісового господарства входить сім лісогосподарських підприємств: Бережанське, Урманівське, Конюхівське, Козівське, Нараївське, Литвинівське і Підгаєцьке.

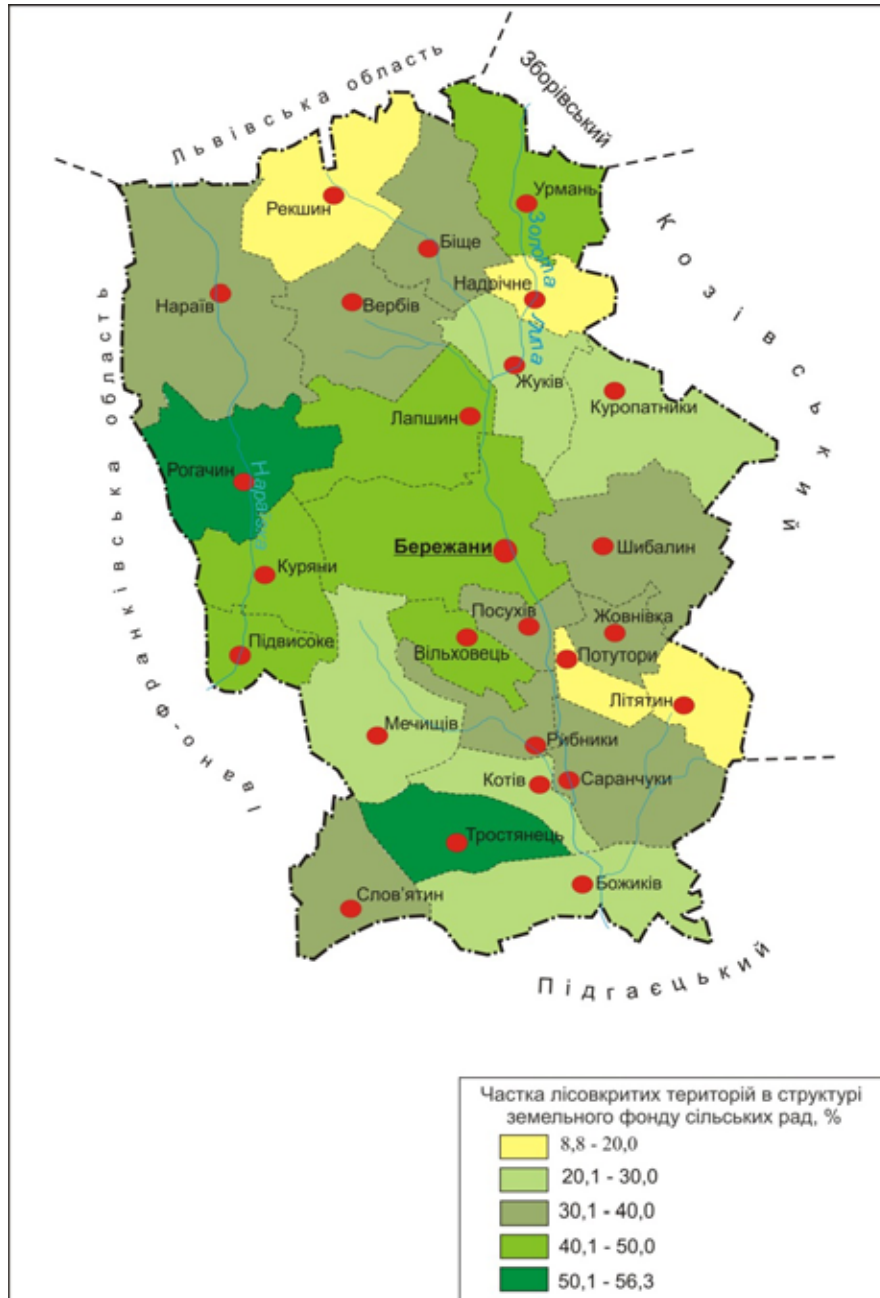

Рис. 1. Частка лісовкритих територій в структурі земельного фонду сільських рад Бережанського району

ЛІТЕРАТУРА

1. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
2. Гулик С. Лісові ресурси Тернопільського району: сучасний стан та використання/ С. Гулик, Б. Гавришок // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: географія. – 2013. - № 2. – С. 239 – 246.
3. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Тернопільської області (станом на 01.01.2018)

4. Офіційний сайт ДП Бережанського лісомисливського господарства [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ternopilis.gov.ua/derzhlisgosp/dp-berezhanske-lisomislivske-gospodarstvo>

Мірза В.

Науковий керівник – проф. Царик Л. П.

ПРОСТОРОВО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОВІДНОЇ МЕРЕЖІ

(НА МАТЕРІАЛАХ ЛАНОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Дослідження сучасного стану природно-заповідного фонду будь-якої адміністративної одиниці, потребує історико-географічного аналізу його формування. Лановецький район Тернопільської області не має заповідних об'єктів високих рангів, типу національних природних парків, природних заповідників чи регіональних ландшафтних парків. Більшість об'єктів ПЗФ Лановеччини були створені у ХХ ст., окремі з них потребують перегляду статусу, типу і навіть площ. Тому вивчення ретроспективних особливостей формування заповідного фонду Лановецького району є актуальним та своєчасним. Оскільки, історико-географічне порівняння кількісного та якісного стану об'єктів ПЗФ окремого адміністративного району, створює передумови для об'єктивного нарощення потенціалу природоохоронних земель у найближчій перспективі.

Метою дослідження виступає аналіз по-черговості створення заповідних об'єктів в межах сучасного Лановецького району у різні часові епохи, із впливом цих процесів на заповідність краю.

Історія зародження заповідної справи на теренах Тернопільської області, в тому числі у Лановецькому районі висвітлена у різних публікаціях. Найбільш ґрунтовний ретроспективний аналіз формування ПЗФ Тернопільщини проведено у монографії «Природні умови і ресурси Тернопільщини» за редакцією М.Я. Сивого та Л.П. Царика [7, с. 424-435].

Перші природно-заповідні об'єкти на теренах Тернопільщини були створені наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. З ініціативи графа Володимира Дзедушинського у 1886 р. на його землях в околиці с. Пеняки у долині р. Серет взята під охорону лісова ділянка площею 22,4 га елітних букових деревостанів. У 1908 р. відомий польський ботанік Владислав Шафер піднімає питання серед науковців про необхідність охорони природних об'єктів Медобор. У 1910 році поблизу с. Вікно з ініціативи землевласника Владислава Федоровича створюються перші степові резервати на скелях «Любомля» і «Гостра». У 1937 році греко-католицькою церквою прийнято рішення про охорону старих дерев на території церков [7, с. 424].

На території Тернопільського воєводства станом на 1939 р. було створено 19 заповідних об'єктів, серед яких 6 степових, 9 лісових і 3 скельних резервати та печера «Кривче Гірська». Один із 9 лісових резерватів був розташований в межах сучасних кордонів Лановецького району – *Лісовий резерват «Братерщина»* у с. Борщівка Кременецького повіту (тепер Лановецького району), площею 10,2 га для охорони букового лісу [7, с. 425].

У після воєнні роки в межах Лановецького району функціонувало уже 3 заповідних об'єкти: буковий ліс у *Лановецькому лісництві* (1969 р.), *модриново-ясенново-яворовий ліс в околицях м. Ланівці* (1971 р.), *300-річний бук в селі Огризківці* (1977 р.) [9].

Період 1980-2000 рр. ознаменувався для Лановецького району суттєвим зростанням кількості територій та об'єктів ПЗФ. Прийняття нової розширеної класифікації заповідних категорій, сприяло створенню нових об'єктів ПЗФ на території Лановеччини, яких у 1985 р. нараховувалося 16, у 1995 -16, а у 2005 –18 (рис.1). Найбільше заповідних об'єктів у Лановецькому районі було створено у період 1970-1985 рр. Станом на 2010 рік на Лановеччині функціонувало 18 заповідних об'єктів і територій, загальною площею 2819,12 га, що становило 4,5% території району.